

การศึกษาศักยภาพการผลิตที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาชุมชน บ้านทุ่งหลวง อำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ: 11 พฤศจิกายน 2565

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 25 เมษายน 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 3 พฤษภาคม 2566

จุมพฏ พงศ์ศักดิ์ศรี*

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

เกศรา พงศ์ศักดิ์ศรี และณริตรา พฤกษ์วัน³

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและศักยภาพการผลิต และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง โดยมีผู้ผลิตจำนวน 120 ครอบครัว เป็นผู้ให้ข้อมูล เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และเทคนิคการสร้างภาพอนาคต ผลการวิจัยพบว่า ด้านสภาพปัญหาการผลิตพบว่า ผลิตภัณฑ์มีน้ำหนักมาก ราคาค่อนข้างถูก แตกหักง่าย มีรูปแบบใกล้เคียงกัน ไม่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีราคาสูงได้ ต้นทุนในการผลิตสูง ด้านศักยภาพการผลิตพบว่า ผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีสมาธิร่วมผลิต 1-2 คน ขึ้นรูปด้วยมือบนแป้นหมุน และการหล่อพิมพ์ ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นหม้อต้มอาหาร กระถางต้นไม้ มีการตกแต่งผิวผลิตภัณฑ์ มีกำลังการผลิตตั้งแต่ 10-100 ชิ้นต่อวัน เเผที่อุณหภูมิ 800-900 องศาเซลเซียส ส่วนใหญ่มีรายได้ 10,000-15,000 บาทต่อเดือน ส่วนแนวทางการพัฒนามีประเด็นในการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ โดยพัฒนาให้มีมูลค่าสูงและเหมาะสมกับการช่องทางการตลาดสมัยใหม่ 2) ด้านการตลาด โดยการสร้างช่องทางการตลาดออนไลน์ 3) ด้านเครือข่าย โดยการเข้าร่วมโครงการภาครัฐหรือสถาบันการศึกษาในการแก้ปัญหาด้านผลิตภัณฑ์และเศรษฐกิจในทุกช่องทาง การรวมกลุ่ม และการสร้างภาคีเครือข่ายให้เข้มแข็ง และ 4) ด้านชุมชนและกิจกรรมบริการ โดยการสร้างความเข้าใจ ปรับทัศนคติ และการสร้างต้นแบบผู้ผลิตที่ประสบความสำเร็จในชุมชน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา เครื่องปั้นดินเผา บ้านทุ่งหลวง

วิธีการอ้างอิง:

จุมพฏ พงศ์ศักดิ์ศรี, เกศรา พงศ์ศักดิ์ศรี, และณริตรา พฤกษ์วัน. (2566). การศึกษาศักยภาพการผลิตที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านทุ่งหลวง อำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย. วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 5(3), 40-53.

*ผู้ประสานงานหลัก: jumpot_ph@psru.ac.th

A Study of Production Potential and Development Directions of Thai Community Pottery in Thung Luang, Khiri Mat, Sukhothai Province

Received: November 11, 2022

Revised: April 25, 2023

Accepted: May 3, 2023

Jumpot Phongsaksri^{1*}

Faculty of Industrial Technology,
Pibulsongkram Rajabhat University

*Petra Phongsaksri*², *Narisara Brikshavana*³

Humanities and Social Sciences,
Pibulsongkram Rajabhat University

Abstract

The purposes of this research were to study the problems and production potential of pottery product in Thung Luang, Khiri Mat, Sukhothai Province; and examine the development directions of the pottery product. The data were collected from 120 households by using an interview, focus group, and scenario analysis techniques to establish the development directions for Thung Luang pottery. The research results showed that, in terms of the production, the products were too heavy, too cheap, fragile, and similar patterns; which resulted in low price offers from intermediary and high cost in manufacturing (both in wage and raw material cost). As for the production potential, most of pottery manufacturers were 1-2 elderly who used wheel throwing and casting methods. Most of the products were cooking pots and plant pots with glaze and decoration. The production capacity varied from 10 to 100 pieces a day with firing at 800-900 degree Celsius. The income of each household was between 10,000 and 15,000 baht per month. It was found that there were four development directions: developing the products in more reasonable price according to the modern marketing channels, promoting marketing by adopting online market to enhance the sales, building strong networks by participating in governmental or institutional projects to solve the product and economic problems, and enhancing community services and activities by building understanding and positive attitudes among pottery manufacturers and creating role models in the community.

Keywords: Development Direction, Pottery, Ban Thung Luang

Cite this article as:

Phongsaksri, J., Phongsaksri, P., & Brikshavana, N. (2023). A Study of Production Potential and Development Directions of Thai Community Pottery in Thung Luang, Khiri Mat, Sukhothai Province. *Journal of Management Science Pibulsongkram Rajabhat University*, 5(3), 40-53.

*ผู้ประสานงานหลัก: jumpot_ph@psru.ac.th

บทนำ

ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอสัริมาศ จังหวัดสุโขทัย เป็นชุมชนเครื่องปั้นดินเผาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน จนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสุโขทัย มีวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานสะท้อนออกในเอกลักษณ์ของพื้นที่ ลักษณะผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องปั้นดินเผา แบบไม่เคลือบ แต่เดิมผลิตเครื่องปั้นดินเผาขึ้นมาเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น หม้อดิน คนโทน้ำ กาน้ำ โอ่งน้ำ กระถางต้นไม้ โดยใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นในบริเวณหมู่บ้าน แต่เดิมได้ขึ้นรูปด้วยวิธีการตีด้วยหินและไม้ เป็นอุปกรณ์ในการขึ้นรูป และมีการพัฒนาเป็นการขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนเพื่อให้สามารถผลิตงานได้รวดเร็วมากขึ้นและเผาด้วยเตาฟืนแทนการสุ่มเผา ทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดีขึ้นสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนมากขึ้น มีการร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน จัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตภายในชุมชนจนเป็นแหล่งดึงดูดของนักท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดสุโขทัย (สุจินต์ เพิ่มพูล, 2551)

ปัจจุบันชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ไม่มีนักท่องเที่ยว ร้านค้าปิดตัวส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และเลิกกิจการไปแล้ว กว่า 20 ครัวเรือน มีรายได้น้อย ซึ่งเกิดจากปัจจัยและสภาพสังคมปัจจุบันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นเหตุให้การผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบเดิมกำลังจะสูญหายไป ส่งผลให้ผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาต้องมีการปรับตัวและยังส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดโครงการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดยนำรูปแบบขบวนการผลิตใหม่ และเทคโนโลยีจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือชุมชน (วันวิสา ทองแจ่ม, ปราณี นวลทุ่ง, ภูริณัฐร์ โชติวรรณ, รัตติกาล โสภคศิริกุล, และสยมพูนุกหงษ์, 2561) แต่ยังคงขาดการเชื่อมโยงในการนำเสนออัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ ขาดการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้สามารถนำไปสู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์หรือสร้างมูลค่าเพิ่ม และขาดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เนื่องจากแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องกับอย่างเป็นระบบ (ฤทัยภัทร พิมลศรี และวศิน ปัญญาอุตรตระกูล, 2558)

จากสถานการณ์ในปัจจุบันของชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงจำเป็นต้องเร่งศึกษาสภาพปัญหา ศักยภาพการผลิต และศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านทุ่งหลวงเพื่อใช้เป็นข้อมูลแนวทางและใช้เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง และใช้เป็นแผนของหน่วยงาน องค์กรภาครัฐต่าง ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งผลจากงานวิจัยจะสามารถนำไปวางแผนดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ให้เกิดการบูรณาการ ลดความซ้ำซ้อนและดำเนินงานได้สอดคล้องกับปัญหาได้อย่างตรงกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบได้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและศักยภาพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอสัริมาศ จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอสัริมาศ จังหวัดสุโขทัย

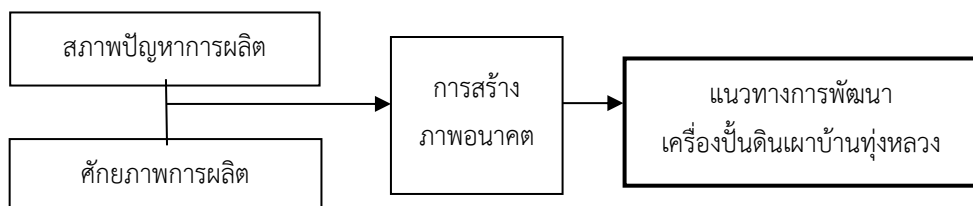
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพการผลิตที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านทุ่งหลวง อำเภอสัตร์มาต จังหวัดสุโขทัยครั้งนี้ มีแนวคิดทฤษฎีและหลักการดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสภาพปัญหาและศักยภาพการผลิต ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดในการศึกษาสภาพปัญหาโดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ใน 4 ด้านได้แก่ 1) จุดแข็ง 2) จุดอ่อน ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่สามารถควบคุมได้ และ 3) โอกาส และ 4) อุปสรรค ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกองค์กร ส่วนการศึกษาศักยภาพการผลิตนั้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีด้านระบบการผลิตมาใช้ในการศึกษาศักยภาพการผลิต โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ผู้ผลิต ช่วงอายุ วัตถุประสงค์ 2) ด้านกระบวนการผลิต ได้แก่ ลักษณะการขึ้นรูป ลักษณะการตกแต่ง ช่วงอุณหภูมิการเผา และ 3) ด้านผลผลิต ได้แก่ รูปแบบผลิตภัณฑ์ จำนวนการผลิตสินค้า รายได้ กลุ่มลูกค้า ลักษณะการจัดจำหน่าย

2. แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาด้วยเทคนิคการสร้างภาพอนาคต (Scenario Planning) ซึ่งเป็นเทคนิคที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างความแน่ใจต่อความอยู่รอดอย่างยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว ซึ่งจะถูกอธิบายเป็นสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตที่เป็นไปได้ และใช้เป็นแนวทางที่สามารถสนับสนุนทุกสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กรในอนาคต (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2558) โดยที่กระบวนการสร้างภาพอนาคต มีขั้นตอนหลัก (ผอยผา ชูดีดำรง, 2558) ดังนี้ 1) ระบุปัจจัยขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Driving Force) จากการวิเคราะห์จากเอกสาร การระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) 2) การระบุความไม่แน่นอน (Uncertainties) 3) การเขียนภาพอนาคตโดยนำความไม่แน่นอนหลักที่ส่งผลกระทบสูง 2-3 ประเด็นมาสร้างเป็นแกนของภาพอนาคต จากนั้นจึงอธิบายภาพอนาคตในแต่ละภาพ และ 4) เชื่อมโยงภาพอนาคตกับแนวทางที่ตอบสนองต่อภาพอนาคต ดังภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพการผลิตที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านทุ่งหลวง อำเภอสัตร์มาต จังหวัดสุโขทัยในครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาสภาพปัญหาและศักยภาพการผลิต ได้แก่ ผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาในตำบลทุ่งหลวง จำนวน 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6

หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 9 ตามเอกสารรายชื่อผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาจากเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อ.ศรีมามาศ จ.สุโขทัย จำนวน 140 ครัวเรือน

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผาที่ยินยอมให้สัมภาษณ์ จำนวน 120 ครัวเรือน (Convenient or Volunteer Sampling) เพื่อศึกษาปัญหาและศักยภาพในการผลิต และสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผานำวัดลาย โดยได้รับการขึ้นทะเบียนรับรองเป็นผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP รหัส 6403000058 จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย จำนวน 20 คน เข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์รายบุคคลกึ่งโครงสร้าง (Guided Interview) และตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ (Content Validity) ด้านเครื่องปั้นดินเผา จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาความตรงเชิงเนื้อหาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence: IOC) มากกว่า 0.50 และปรับปรุงข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งกำหนดเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ไว้ 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

- สภาพปัญหาการผลิต มีหัวข้อการสัมภาษณ์ 5 หัวข้อ ได้แก่ 1) สภาพปัญหาด้านวัตถุดิบ 2) สภาพปัญหาด้านกระบวนการผลิต 3) สภาพปัญหาด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ 4) สภาพปัญหาด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ และ 5) สภาพปัญหาการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

- ศักยภาพการผลิต มีหัวข้อการสัมภาษณ์ 11 หัวข้อ ที่ครอบคลุมศักยภาพการผลิต 3 ด้าน ได้แก่ 1) ช่วงอายุผู้ผลิตในครัวเรือน 2) จำนวนสมาชิกที่ทำเครื่องปั้นในครัวเรือน 3) วัตถุดิบที่ใช้ 4) ลักษณะการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ 5) ลักษณะการตกแต่งผลิตภัณฑ์ 6) ช่วงอุณหภูมิการผลิตผลิตภัณฑ์ 7) รูปแบบผลิตภัณฑ์ 8) จำนวนการผลิตสินค้าต่อวัน 9) รายได้ต่อเดือน 10) กลุ่มลูกค้าที่ซื้อผลิตภัณฑ์ และ 11) ลักษณะการจัดจำหน่ายสินค้า

2.2 การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยแบ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 20 คน ออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5 คน ตามจำนวนการสร้างภาพอนาคต 4 ภาพ และจำนวนผู้เข้าร่วมการสนทนา และมีผู้ดำเนินการกิจกรรมการสนทนากลุ่มย่อย กลุ่มละ 2 คน และเป็นผู้จัดบันทึกการสนทนา

3. วิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้านสภาพปัญหาการผลิตด้วยเทคนิคการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค และด้านศักยภาพการผลิตด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

4. การศึกษาแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยกำหนดแหล่งข้อมูลเป็นแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยได้เชิญผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผานำวัดลาย ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิตที่มีการขึ้นทะเบียนรับรองเป็นผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP รหัส 6403000058 จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย จำนวน 20 คน เข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่มโดยแบ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 20 คน ออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5 คน ตามจำนวนการสร้างภาพอนาคต 4 ภาพ และจำนวนผู้เข้าร่วมการสนทนา และมีผู้ดำเนินการกิจกรรมการสนทนากลุ่มย่อย กลุ่มละ 2 คน และเป็นผู้จัดบันทึกการสนทนา

5. นำเสนอข้อมูลสภาพปัญหาและศักยภาพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่มทราบก่อนดำเนินการสนทนากลุ่ม

6. ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยมีประเด็นการสนทนาไว้ 5 หัวข้อ ดังนี้ 1) รากเหง้าของบ้านทุ่งหลวง 2) จากรากเหง้า จนถึง ปัจจุบันอะไรคือความไม่แน่นอนที่กระทบกับเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงที่สุด 3) ประเด็นความไม่แน่นอนที่กระทบกับเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงที่สุด 4) ภาพอนาคตจากความไม่แน่นอน และ 5) แนวทางดำเนินการกับภาพอนาคตใน 5-10 ปีข้างหน้า ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กิจกรรมการสนทนากลุ่ม

7. วิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาเพื่อสร้างภาพอนาคต ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1) ให้ผู้เข้าร่วมการสนทนาคัดเลือกประเด็นความไม่แน่นอนที่กระทบกับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงมากที่สุด 2) กำหนดภาพอนาคตจากประเด็นความไม่แน่นอนที่สำคัญลำดับที่ 1 และอันดับที่ 2 เพื่อนำมาเป็นแกนบวก และแกนลบของภาพอนาคต 3) สร้างแกนภาพอนาคต โดยใช้แกนบวก-ลบ ของประเด็นที่ 1 และแกนบวก-ลบ ของประเด็นที่ 2 และ 4) สร้างภาพอนาคต และ 4 ภาพได้แก่ ภาพที่ 1 ลบ/บวก ภาพที่ 2 บวก/บวก ภาพที่ 3 ลบ/ลบ และ ภาพที่ 4 บวก/ลบ (ผอยผา ชูติดำรง, 2558)

8. สรุปและนำเสนอภาพอนาคตให้ผู้เข้าร่วมการระดมสมองทราบ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพการผลิตที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมหา จังหวัดสุโขทัยในครั้งนี้ มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและศักยภาพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมหา จังหวัดสุโขทัย มีรายละเอียดดังนี้

1.1 สภาพปัญหาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง

1) จุดแข็ง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มีลักษณะเป็นงานฝีมือ ทนความร้อนขึ้นและมีความแข็งแรง มีรูปทรงและลวดลายเป็นเอกลักษณ์ มีความสวยงาม เนื้อผลิตภัณฑ์ดูดซึมน้ำได้ดี ทนความร้อนที่อุณหภูมิสูงได้ สามารถนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่เผาอุณหภูมิสูงได้ 2) จุดอ่อน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มีน้ำหนักมาก แรกหักง่าย และมีการแตกระหว่างการเผา ราคาค่อนข้างถูก ส่วนใหญ่มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน ผู้ผลิตยังไม่สามารถสร้างหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่และมีราคาสูงได้ ในช่วงที่สภาพอากาศมีฝนตกและมีความชื้นสูงจะเกิดปัญหาต่อการผลิต ใช้เตาเผาที่ใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงทำให้ควบคุมการเผาได้ยากใช้เวลานานและส่งผลต่อการแตกร้าว รวมถึงฝุ่นควัน ไม่สามารถผลิตแม่พิมพ์ปูนปลาสเตอร์ขึ้นเองได้ 3) โอกาส ได้แก่ มีหน่วยงานภายนอกชุมชนเข้ามาสนับสนุนทั้งในด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการปรับขยายถนนหลักที่

เชื่อมโยงมาจากตัวจังหวัดทำให้สามารถเดินทางได้สะดวก จังหวัดสุโขทัยเป็นเมืองมรดกโลกและวัฒนธรรม และ 4) อุปสรรค ได้แก่ ถูกกีดจากพ่อค้าคนกลาง บางส่วนจะได้รับเงินค่าสินค้าเมื่อมีการจำหน่ายได้ ภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยจากสถานการณ์ COVID-19 ทำให้ไม่มีกำลังซื้อไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน มีผู้ผลิตปิดกิจการไปแล้วกว่า 20 ครอบครัว สภาพภูมิอากาศส่งผลต่อกระบวนการผลิตโดยตรงทั้งการฝังผลิตภัณฑ์ให้แห้งและการเผาผลิตภัณฑ์ ต้นทุนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มาจากภาวะเศรษฐกิจสูงขึ้นทั้งค่าแรงและวัตถุดิบ

1.2 ศักยภาพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ผลการวิจัย พบว่า ด้านปัจจัยการผลิต 1) ช่วงอายุผู้ผลิตในครัวเรือน ผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีอายุระหว่าง 50-60 ปี และมีบางครัวเรือนที่ผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผามีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป 2) จำนวนสมาชิกที่ทำเครื่องปั้นในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนร่วมผลิตเครื่องปั้นดินเผา จำนวน 1-2 คน 3) ใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่นในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา 4) ลักษณะการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ส่วนใหญ่ขึ้นรูปด้วยมือบนแป้นหมุน และขึ้นรูปด้วยการหล่อพิมพ์ และมีการขึ้นรูปในลักษณะอื่น ๆ ได้แก่ การขึ้นรูปด้วยการใช้ไม้ตี การขึ้นรูปด้วยมือแบบแผ่น การขึ้นรูปแบบมือกด และการขึ้นรูปด้วยการบีบ 5) ลักษณะการตกแต่งผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การแกะสลัก การกดประทับ การใช้ไม้ตี การวาดลวดลาย ปั้นแปะ การชุบขีด การทาสี การขัดเงา และลูกกลิ้งลาย 6) ช่วงอุณหภูมิการเผาอยู่ที่อุณหภูมิประมาณ 800-900 องศาเซลเซียส โดยไม่มีการเคลือบ และผู้ผลิตบางรายรับจ้างผลิตโดยไม่มีการเผา 7) รูปแบบผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงเป็นผลิตภัณฑ์หม้อต้มอาหาร และกระถางต้นไม้ 8) จำนวนการผลิตสินค้าต่อวันของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง มีจำนวนกำลังการผลิตตั้งแต่ 10-100 ชิ้นต่อวัน 9) รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,000-15,000 บาทต่อเดือน 10) กลุ่มลูกค้าที่ซื้อผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่อยู่ภาคเหนือ และภาคกลาง และ 11) ลักษณะการจัดจำหน่ายสินค้าโดยผู้ทำการผลิตเพื่อการจำหน่าย และมีบางส่วนผลิตวัตถุดิบในการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ด้วยมือบนแป้นหมุนจำหน่ายภายในชุมชน

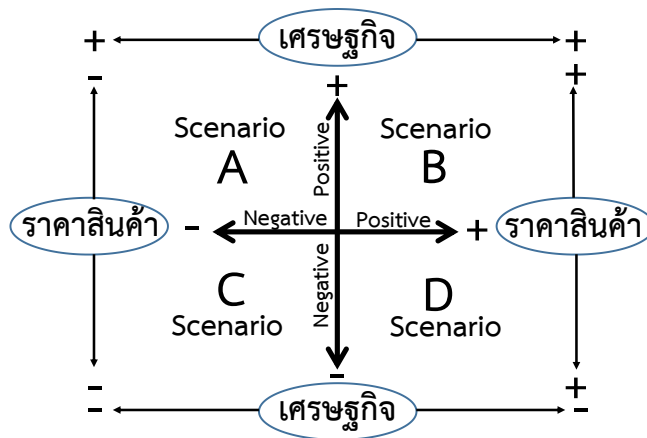
2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมอหิ จ.สุโขทัย

2.1 รากเหง้าของบ้านทุ่งหลวง ผลการศึกษาพบว่า บ้านทุ่งหลวงเป็นชุมชนโบราณสมัยสุโขทัย มีอาชีพหลักในการทำเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ ติ่มด การสานเสื่อรำแพน และการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีการตกแต่งด้วยลวดลายประจำถิ่น มีการละเล่นพื้นบ้าน เช่น ชะบ้า นิยมใส่เสื้อคอกระเช้าและโจงกระเบน

2.2 จากรากเหง้าจนถึงปัจจุบันอะไรคือความไม่แน่นอนที่กระทบกับเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงที่สุด ผลการศึกษาพบว่าความไม่แน่นอนที่ส่งผลกระทบมีดังนี้ 1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่เกิดการชะลอตัว 2) ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา 3) แนวโน้มที่จะขาดการสืบทอดการผลิตเครื่องปั้นดินเผาซึ่งผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ 4) ปัญหาสภาพอากาศและการเกิดภัยพิบัติ 5) สถานการณ์ COVID-19 6) ราคาสินค้าถูกตรึงราคาและต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และ 7) ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน

2.3 ประเด็นความไม่แน่นอนที่มีผลกระทบ เรียงลำดับความสำคัญได้แก่ 1) สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีแนวโน้มชะลอตัว 2) ราคาสินค้าถูกตรึงราคาตกต่ำ 3) สภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่สามารถควบคุมได้ส่งผลกระทบต่อการผลิตเครื่องปั้นดินเผา 4) ทรัพยากรดินที่ใช้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผามีแนวโน้มที่จะหมดไปและมีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง 5) สภาพปัญหาอาจจะไม่มีผู้สืบทอดการผลิตเครื่องปั้นดินเผา 6) ปัจจุบันและในอนาคตจะไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนเนื่องจากการตลาดออนไลน์และเศรษฐกิจ และ 7) สถานการณ์ COVID-19

2.4 ภาพอนาคตจากความไม่แน่นอน ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่มได้นำประเด็นความไม่แน่นอนที่กระทบกับเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงที่สุด จากผลการเรียงลำดับความสำคัญที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่มได้ลำดับความสำคัญไว้ ได้แก่ 1) สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีแนวโน้มชะลอตัว 2) ราคาสินค้าถูกกดราคาตกต่ำ นำมาเป็นกรอบในการสร้างเป็นแกนของภาพอนาคต ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดภาพอนาคตจากความไม่แน่นอน

โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่มได้อธิบายภาพอนาคตไว้ดังนี้

ภาพ A สินค้ามีแนวโน้มขายไม่ได้และถูกกดราคา (-) เศรษฐกิจมีแนวโน้มขยายตัวดี (+) จากภาพอนาคตนี้ จะเป็นภาพที่ต่อเนื่องจากปัจจุบันที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาทำการผลิตแบบขายส่งอย่างเดียว ไม่มีการพัฒนาสินค้าใหม่ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์แบบผลิตจำนวนมาก ๆ และรูปทรงเดียวกัน

ภาพ B เศรษฐกิจมีแนวโน้มขยายตัวดี (+) สินค้ามีแนวโน้มขายได้มากและปรับราคาได้มากขึ้น (+) จากภาพอนาคตนี้จะเกิดการพัฒนารูปทรงผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น เกิดการสร้างช่องทางการตลาดแบบออนไลน์และสื่อการตลาดต่างๆ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น การเพิ่มมูลค่าให้กับผู้ผลิตสินค้าทุกครัวเรือน และสร้างช่องทางการส่งออกต่างประเทศ

ภาพ C เศรษฐกิจมีแนวโน้มหดตัวหรือชะลอตัว (-) สินค้ามีแนวโน้มขายไม่ได้และถูกกดราคา (-) จากภาพอนาคตนี้ ผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาในตำบลทุ่งหลวงจะมีแนวโน้มการเลิกกิจการมากยิ่งขึ้นและเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น ขาดการช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง

ภาพ D สินค้ามีแนวโน้มขายได้มากและปรับราคาได้มากขึ้น (+) เศรษฐกิจมีแนวโน้มหดตัวหรือชะลอตัว (-) จากภาพอนาคตนี้ จะเกิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้เป็นสินค้าที่มีความโดดเด่นน่าสนใจตรงความต้องการ สร้างตลาดใหม่ๆ และหลากหลาย และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

2.5 แนวทางดำเนินการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงจากภาพอนาคตใน 5-10 ปีข้างหน้า มีแนวทางดังนี้

2.5.1 ภาพ A มีแนวทางดำเนินการดังนี้ 1) พัฒนาสินค้าโดยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Packaging) เพื่อเสริมให้สินค้ามีมูลค่าสูงขึ้น 2) เพิ่มกิจกรรมให้ลูกค้าได้มีส่วนร่วมในการทำเครื่องปั้นดินเผา

โดยการขายเป็นชุดกล่อง (Box set) เครื่องปั้นดินเผาจิ๋ว พร้อมกับอุปกรณ์ทาสี (Paint) เพื่อให้ลูกค้าได้มีความคิดสร้างสรรค์และสนุกไปกับการทำเครื่องปั้นดินเผาของตน 3) เพิ่มช่องทางการขายโดยมีทั้งแบบขายออนไลน์โดยผ่านทางแพลตฟอร์ม (Platform) ต่าง ๆ เช่น Facebook, Shopee และ Lazada เป็นต้น และ 4) สร้างภาคีเครือข่ายร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนต่าง ๆ เพื่อเป็นการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน

2.5.2 ภาพ B มีแนวทางดำเนินการดังนี้ 1) เร่งสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้มีมูลค่าสูงมากยิ่งขึ้น ไปพร้อมกับการสร้างอัตลักษณ์ให้ผู้ผลิตแต่ละครัวเรือนที่ไม่เกิดความซ้ำซ้อนกันในด้านรูปแบบ 2) ปรับรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับการช่องทางการตลาดสมัยใหม่ 3) สร้างช่องทางการตลาดออนไลน์และสื่อการตลาดต่าง ๆ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นอย่างจริงจัง 4) เร่งสร้างช่องทางการค้าและการส่งออกต่างประเทศ 5) สร้างเครือข่ายและ และสร้างนวัตกรรมทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อรองรับการขยายตัว 6) เร่งสร้างความเข้าใจปรับทัศนคติของผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน และสร้างต้นแบบผู้ผลิตภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จในชุมชน และ 7) พัฒนาศูนย์บริการและให้ความรู้นักท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่อง

2.5.3 ภาพ C มีแนวทางดำเนินการดังนี้ 1) รวมกลุ่มผู้ผลิตในตำบลที่มีความสนใจที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เหมาะสมกับช่องทางตลาดใหม่ ๆ ในปัจจุบัน แบบใช้ต้นทุนเดิมที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและไม่เป็นภาระในการลงทุนเพิ่ม 2) ขอกการสนับสนุน หรือเข้าร่วมโครงการภาครัฐหรือสถาบันการศึกษาในการแก้ปัญหาด้านผลิตภัณฑ์และเศรษฐกิจในทุกช่องทางอย่างต่อเนื่อง 3) รวมกลุ่มผู้นำชุมชนผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเพื่อผลักดันไปสู่การสร้างเครือข่ายภายใน ทั้งระดับตำบล ระดับจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันได้ 4) ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยเพื่อเตรียมตั้งรับทั้งในด้านการบริหารหนี้และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตลอดจนการออม และ 5) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการช่องทางการผลิตเครื่องปั้นดินเผาใหม่ ๆ ที่ผู้ผลิตบางส่วนได้เลิกกิจการไปแล้ว รวมถึงการเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการใหม่ ๆ

2.5.4 ภาพ D มีแนวทางดำเนินการดังนี้ 1) จะต้องปรับเปลี่ยนรูปร่าง รูปแบบ ลวดลาย และขนาด ให้มีน้ำหนักเบา สะดวกใน การจัดเก็บ หรือจัดแสดงโชว์ หาวัตถุศิลป์ในการปั้นที่เป็นการลดต้นทุนแต่คุณภาพยังคงเดิม และมีความแข็งแรง 2) ปรับเปลี่ยนการใช้งานให้เป็นสินค้ามูลค่าสูง เช่น เครื่องตกแต่งบ้าน หรือของสะสมเฉพาะกลุ่ม 3) ต้องพัฒนาสินค้าให้เข้ากับความต้องการของตลาด 4) ต้องศึกษาข้อมูลการตลาดของเครื่องปั้นดินเผา 5) การเพิ่มช่องทางการตลาดทางออนไลน์รวมถึงการจัดส่งสินค้า และ 6) การสร้างสื่อด้วยคอนเทนต์ (Content) ใหม่เกี่ยวกับการใช้เครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบต่าง ๆ ให้ความหลากหลายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น TikTok, Facebook และ YouTube เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพการผลิตที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาชุมชน บ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมอหิ จ.จังหวัดสุโขทัยในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาศักยภาพปัญหาและศักยภาพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมอหิ จ.จังหวัดสุโขทัย สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 สภาพปัญหาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง สามารถสรุปได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงมีลักษณะเป็นงานฝีมือ มีรูปทรงและลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเนื่องจากจังหวัดสุโขทัยเป็นเมืองมรดกโลกและวัฒนธรรม จึงมีหน่วยงานภายนอกเข้ามามีบทบาทสนับสนุน

การผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงทั้งในด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง แต่พบว่าผลิตภัณฑ์มีน้ำหนักค่อนข้างมาก ราคาค่อนข้างถูก แดกหักง่ายเมื่อมีการขนส่งจึงยากต่อการจำหน่าย ในรูปแบบการตลาดออนไลน์ ผลิตภัณฑ์บางส่วนมีการแตกกระหว่างการเผาเนื่องจากใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง มีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีความคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันทำให้ถูกกดจากพ่อค้าคนกลาง ผู้ผลิตไม่สามารถออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ที่มีราคาสูงได้ ไม่มีโรงเรือนหรืออาคารแบบอุตสาหกรรมจึงกระทบต่อการผลิตในช่วงฝนตก และขาดทักษะการทำแม่พิมพ์ปูนปลาสเตอร์และต้นแบบใหม่ ๆ อีกทั้งต้นทุนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาส่งขึ้นทั้งค่าแรงและค่าวัตถุดิบ

1.2 ศักยภาพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง สามารถสรุปได้ดังนี้ ผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีสมาชิกร่วมผลิต จำนวน 1-2 คน ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ขึ้นรูปด้วยมือบนแป้นหมุน และขึ้นรูปด้วยการหล่อพิมพ์ ช่วงอุณหภูมิการเผาอยู่ที่อุณหภูมิประมาณ 800-900 องศาเซลเซียส รูปแบบผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์หม้อต้มอาหาร และกระถางต้นไม้ มีการตกแต่งผิวผลิตภัณฑ์ มีกำลังการผลิตตั้งแต่ 10 - 100 ชิ้นต่อวัน รายได้อยู่ระหว่าง 10,000-15,000 บาทต่อเดือน กลุ่มลูกค้าที่ส่วนใหญ่อยู่ภาคเหนือ และภาคกลาง ผู้ผลิตส่วนใหญ่ผลิตสินค้าแบบผลิตเพื่อการขายส่งเป็นหลัก

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศีรีมมาศ จังหวัดสุโขทัย สามารถสรุปผลได้แบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้

2.1 ด้านผลิตภัณฑ์ มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) เร่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้มีมูลค่าสูงมากยิ่งขึ้น เช่น เครื่องตกแต่งบ้านหรือของสะสมเฉพาะกลุ่ม ไปพร้อมกับการสร้าง อัตลักษณ์ให้ผู้ผลิตแต่ละครัวเรือนที่ไม่เกิดความซ้ำซ้อนกันในด้านรูปแบบ 2) ปรับรูปแบบผลิตภัณฑ์ปรับเปลี่ยนรูปร่างรูปแบบ ลวดลาย และขนาด ให้มีน้ำหนักเบา สะดวกในการจัดเก็บ หรือจัดแสดงโชว์ หาวัดวัตถุดิบในการปั้นที่เป็นการลดต้นทุนแต่คุณภาพยังคงเดิม และมีความแข็งแรงให้เหมาะสมกับการช่องทางการตลาดสมัยใหม่ตรงความต้องการของตลาด และ 3) พัฒนาสินค้าโดยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ เพื่อเสริมให้สินค้ามีมูลค่าสูงขึ้น

2.2 ด้านการตลาด มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) สร้างช่องทางการตลาดออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Facebook, Shopee และ Lazada และสื่อการตลาดต่างๆ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อย่างจริงจังผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น TikTok, Facebook และ YouTube เป็นต้น 2) เร่งสร้างช่องทางการค้าและการส่งออกต่างประเทศ และ 3) ต้องศึกษาข้อมูลการตลาดของเครื่องปั้นดินเผา

2.3 ด้านเครือข่าย มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) รวมกลุ่มผู้ผลิตในตำบลที่มีความสนใจที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เหมาะสมกับช่องทางตลาดใหม่ๆ ในปัจจุบัน แบบใช้ต้นทุนเดิมที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและไม่เป็นภาระในการลงทุนเพิ่ม 2) ขอกการสนับสนุน หรือเข้าร่วมโครงการภาครัฐหรือสถาบันการศึกษาในการแก้ปัญหาด้านผลิตภัณฑ์และเศรษฐกิจในทุกช่องทางอย่างต่อเนื่อง 3) รวมกลุ่มผู้นำชุมชนผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเพื่อผลักดันไปสู่การสร้างเครือข่ายภายใน ทั้งระดับตำบล ระดับจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันได้ และ 4) สร้างภาคีเครือข่ายร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนต่าง ๆ เพื่อเป็นการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน

2.4 ด้านชุมชนและกิจกรรมบริการ มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) เร่งสร้างความรู้ความเข้าใจปรับทัศนคติของผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน และสร้างต้นแบบผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จในชุมชน 2) พัฒนาศูนย์บริการและให้ความรู้นักท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่อง 3) สร้างนวัตกรรมทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อรองรับการขยายตัวเพิ่มกิจกรรมให้ลูกค้าได้มีส่วนร่วมในการทำเครื่องปั้นดินเผา

โดยการขายเป็น Box Set เครื่องปั้นดินเผาจิ๋ว พร้อมกับอุปกรณ์ทำสีเพื่อให้ลูกค้าได้มีความคิดสร้างสรรค์และ
สนุกไปกับการทำเครื่องปั้นดินเผาของตน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพการผลิตที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาชุมชน
บ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัยในครั้งนี้ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง สามารถสรุปได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์มีน้ำหนัก
ค่อนข้างมาก ราคาค่อนข้างถูก แตกหักง่ายเมื่อมีการขนส่งจึงยากต่อการจำหน่ายในรูปแบบการตลาดออนไลน์
ผลิตภัณฑ์บางส่วนมีการแตกกระหว่างการเผาเนื่องจากใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง มีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีความ
คล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันทำให้ถูกกดจากพ่อค้าคนกลาง ผู้ผลิตไม่สามารถออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์
รูปแบบใหม่ที่มีราคาสูงได้ และขาดทักษะการทำแม่พิมพ์ปูนปลาสเตอร์และต้นแบบใหม่ๆ อีกทั้งต้นทุนการผลิต
เครื่องปั้นดินเผาสูงขึ้นทั้งค่าแรงและค่าวัตถุดิบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของประกรณ์ วิไล และอภิญา วิไล
(2557) ที่พบว่าชุมชนเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านในภาคเหนือ ผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ใช้ดินในชุมชน
ไม่สามารถเผาไฟสูงได้ ทุกชุมชนไม่มีการออกแบบผลิตภัณฑ์และลวดลายใหม่ๆ เป็นการผลิตซ้ำๆรูปแบบเดิม ๆ
ใช้การเผาแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ และไม่มีการเก็บข้อมูลลูกค้าเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์

2. ศักยภาพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง สามารถสรุปได้ดังนี้ ผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่ง
หลวงส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีสมาธิร่วมผลิต จำนวน 1-2 คน ส่วนใหญ่ขึ้นรูปด้วยมือบนแป้นหมุน และขึ้นรูป
ด้วยการหล่อพิมพ์ รูปแบบผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์หม้อต้มอาหาร และกระถางต้นไม้ ซึ่งสอดคล้อง
กับ และศักยภาพการผลิตของผู้ผลิตส่วนใหญ่จะมีกำลังการผลิตอยู่ที่ 10-100 ชิ้นต่อวัน ช่วงฤดูหนาวมีการเผา
อยู่ที่ฤดูหนาวมีประมาณ 800-900 องศาเซลเซียส รายได้อู่ระหว่าง 10,000-15,000 บาทต่อเดือน กลุ่มลูกค้าที่
ส่วนใหญ่อยู่ภาคเหนือ และภาคกลาง ผู้ผลิตส่วนใหญ่ผลิตสินค้าแบบผลิตเพื่อการขายส่งเป็นหลัก ซึ่งจากผล
การศึกษาของธิดา ทิพย์สังวาลย์ (2544) ที่ชี้ให้เห็นว่าการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงในลักษณะผลิตให้
พ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงบ้านนั้นได้ทำกันมาอย่างยาวนานสืบทอดกันตั้งแต่สมัยอดีต ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 และ
ยังคงทำการผลิตแบบขายส่งเช่นเดิมต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และ สอดคล้องกับการศึกษาของประกรณ์ วิไล และ
อภิญา วิไล (2557) ที่พบว่าชุมชนผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านในภาคเหนือส่วนใหญ่มีพ่อค้าคนกลางมารับ
ซื้อถึงในชุมชน และสุจินต์ เพิ่มพูน (2551) ที่พบว่า ผู้ผลิตและผู้สนใจผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่พอใจกับผลิตภัณฑ์
กระถางเนื่องจากมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ผสมผสานเทคนิคการตกแต่งโดยเฉพาะเนื่องจากมีการตกแต่งผิว
ผลิตภัณฑ์จึงทำให้มีการผลิตผลิตภัณฑ์กระถางในชุมชนต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

3. แนวทางการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย สามารถสรุปผลได้
แบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ให้มีมูลค่าสูงมากยิ่งขึ้น
ไม่เกิดความซ้ำซ้อนกันในด้านรูปแบบ การลดต้นทุนการผลิต ตรงความต้องการของตลาด ซึ่งสอดคล้องกับ
พลวัตภูมิปัญญาจากงานวิจัยของวันวิสา ทองแจ่ม และคณะ (2561) ที่พบว่าพลวัตของภูมิปัญญาการผลิต
เครื่องปั้นดินเผาจะมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา เช่น วัตถุดิบ การขึ้นรูป และ
การตกแต่ง การเฝารวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาจังหวัด
สุโขทัยในด้านการพัฒนาระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง โดยการยกระดับสินค้าเอกลักษณ์วิถีชีวิตและ
วัฒนธรรมจังหวัด (สำนักงานจังหวัดสุโขทัย, 2564) 2) ด้านการตลาด ได้แก่ การสร้างช่องทางการตลาด

ออนไลน์ การสร้างสื่อการตลาดต่าง การสร้างช่องทางการค้าและการส่งออกต่างประเทศ และการศึกษาข้อมูลการตลาด ซึ่งจากผลการวิจัยของ ฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร (2565) ที่พบว่าการส่งเสริมการตลาดดิจิทัลจะมีโอกาสจากพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) มากขึ้นจึงทำให้มีโอกาสในการประชาสัมพันธ์การตลาดดิจิทัลและสามารถติดต่อกับชุมชนผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาได้ง่ายมากขึ้น 3) ด้านเครือข่าย ได้แก่ การรวมกลุ่มผู้ผลิตในตำบล การขอรับสนับสนุนจากภาครัฐหรือสถาบันการศึกษาและการสร้างเครือข่ายกับชุมชนต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุธาสินี เอี่ยมสืบทับ (2558) และนิคม พลาพล (2552) ที่เสนอว่าผู้ผลิตควรรวมกลุ่มเพื่อช่วยส่งเสริมด้านการตลาด การจัดหาแหล่งเงินทุน แหล่งวัตถุดิบ แหล่งรวบรวมผลผลิตและรวมรวมกลุ่มจะสามารถกำหนดราคาสินค้าร่วมกัน และ สอดคล้องกับธิดิมา ทิพย์สังวาลย์ (2544) ที่พบว่าชุมชนบ้านทุ่งหลวงได้ร่วมมือกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมมาร่วมสร้างโดยรวมกลุ่มผู้ผลิตและร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนจนมีการพัฒนาต่อเนื่องมาโดยตลอดซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ถูกนำมาใช้จนประสบความสำเร็จแล้วในสมัยอดีตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 และสอดคล้องกับวันวิสา ทองแจ่ม และคณะ (2561) ที่พบว่าการส่งเสริมจากองค์กรและหน่วยงานต่างๆจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบวิธีการที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดรวมถึงการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการผลิตรูปแบบใหม่ๆ 4) ด้านชุมชนและกิจกรรมบริการ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจปรับทัศนคติของผู้ผลิตในชุมชน การสร้างต้นแบบผู้ผลิตภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จในชุมชน และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพร คำมี และกรรณิกา อุตสาสาร (2565) ที่พบว่า วิถีชีวิตของชาวบ้านและภูมิปัญญาด้านเครื่องปั้นดินเผาจะเป็นเอกลักษณ์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสอดคล้องกับการศึกษาของประภรณ์ วิไล และอภิญา วิไล (2557) ที่พบว่าชุมชนเครื่องปั้นดินเผานี้บ้านในภาคเหนือบางกลุ่มจะมีการรวมกลุ่มและช่วยกันออกความคิดเห็นในการพัฒนาและปรับแนวคิดด้วยการสัมมนาและศึกษาดูงาน และการสร้างนวัตกรรมทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เช่น งานวิจัยของ ญัฐพร ไช้มุกและอรอุษา สุวรรณประเทศ (2563) ที่ได้พัฒนาสำหรับอาหารเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบ้านทุ่งหลวงที่มีการสอดแทรกความคิดความเชื่อและภูมิปัญญาพื้นบ้านอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนซึ่งการสร้างนวัตกรรมทางการท่องเที่ยวลักษณะนี้จะมีส่วนสำคัญในกระตุ้นความสนใจให้นักท่องเที่ยวแบบร่วมสมัยและมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงควรทดลองสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้มีมูลค่าสูงมากยิ่งขึ้น และปรับปรุงแบบผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับการช่องทางการตลาดออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มต่างๆ
2. ผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงควรเข้าร่วมโครงการของภาครัฐหรือสถาบันการศึกษาในการแก้ปัญหาด้านผลิตภัณฑ์และเศรษฐกิจในทุกช่องทางอย่างต่อเนื่อง ไปพร้อมๆ กับการรวมกลุ่มผู้นำชุมชนผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผา และการสร้างภาคีเครือข่ายให้เข้มแข็ง
3. เร่งสร้างความเข้าใจ ปรับทัศนคติของผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน และสร้างต้นแบบผู้ผลิตที่ประสบความสำเร็จในชุมชน
4. ปรับกลยุทธ์การผลิตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและการเตรียมการเพื่อรองรับอนาคตตามแนวทางการพัฒนาที่ได้จากผลการวิจัย เช่น ด้านการลดต้นทุน ด้านการลดของเสีย ด้านการลดระยะเวลาการผลิตด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และด้านรูปแบบการจำหน่ายใหม่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ในส่วนของเทศบาลตำบล สถาบันการศึกษา ผู้ค้าคนกลาง ผู้บริโภค และประชาชนในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากที่สุดที่จะนำมาสร้างภาพอนาคตในหลายมิติมากยิ่งขึ้น
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น ควรศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) หรือเป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Methods Research)

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณชุมชนเครื่องปั้นดินเผา ตำบลทุ่งหลวง อำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทำให้การดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

เอกสารอ้างอิง

- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2558). แนวคิดเรื่องการวางแผนภาพวาดแห่งอนาคตเพื่อนำไปใช้ในอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย. *วารสารนักบริหาร*, 35(2), 107-110.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2565). การจัดการการตลาดและสื่อสังคมออนไลน์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ OTOP นวัตกรรม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องปั้นดินเผาเคลือบสีลาด ตำบลสัมปทวน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 4(3), 90-103.
- ณัฐพร ไช้มุก และอรอุษา สุวรรณประเทศ. (2563). จากภูมิปัญญาพื้นบ้านสู่ร้านอาหารเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย และชุมชนบ้านวังวน อำเภอศรีสัชลาย จังหวัดสุโขทัย. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 13(1), 109-127.
- ฤทัยภัทร พิมลศรี และคิน ปัญญาอุตรตระกูล. (2558). ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน. *วารสารอายุธรรมศึกษา โขง-สาละวิน*, 6(2), 197-226.
- จิตติมา ทิพย์สังวาลย์. (2544). กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา ตำบลทุ่งหลวง อำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นิคม พลาพล. (2552). การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษา เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประกรณ์ วิไล และอภิญา วิไล. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านในภาคเหนือประเทศไทย. ใน *การประชุมวิชาการการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนครั้งที่ 4* (น.82-91). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ผอญผา ชูดีดำรง. (2558). ภาพอนาคตเพื่อการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 11(1), 114-135
- วันวิสา ทองแจ่ม, ปราณี นวลทุ่ง, ภูริณัฐร์ โชติวรรณ, รัตติกาล โสภักค์ศรีกุล, และสยามพูน กนกหงษ์. (2561). พลวัตภูมิปัญญาในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา: กรณีศึกษาเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 5* (น. 1160-1167). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

-
- สุจินต์ เพิ่มพูน. (2551). *การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดสุโขทัย* (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สุธาสนี เอี่ยมสืบทัพบ. (2558). *การพึ่งตนเองในกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผา กรณีศึกษาผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาในตำบลทุ่งหลวง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดสุโขทัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานจังหวัดสุโขทัย. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดสุโขทัย (พ.ศ.2566-2570)*. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2565, จาก https://nongyapong.go.th/index/load_data/?doc=12015
- อัมพร คำมี และกรรณิกา อุตสาสาร. (2565). *การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาหมู่บ้านหน้าวัดลาย อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดสุโขทัย*. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติสำหรับนักศึกษาครั้งที่ 2* (น. 479-487). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
-